

ΤΡΕΙΣ ΕΚΔΟΧΕΣ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΑΣ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Αρχαίοι Έλληνες Συγγραφείς

Τρεις εκδοχές της Ηλέκτρας:

Αισχύλος, *Χοηφόρες* / Σοφοκλής, *Ηλέκτρα* / Ευριπίδης, *Ηλέκτρα*

Απόδοση: Δημήτρης Καλοκύρης

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου

Διορθώσεις: Αρετή Μπουκάλα

Σύνθεση εξωφύλλου: Δημήτρης Καλοκύρης

Σελιδοποίηση: Χριστίνα Κωνσταντινίδου

Copyright© Δημήτρης Καλοκύρης και Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2022

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιούνιος 2022

KET E266 ΚΕΠ 313/22 ISBN 978-618-07-0051-0

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

[*Τρεις εκδοχές της Ηλέκτρας*]

Αισχύλος, Χοηφόρες

•

Σοφοκλής, Ηλέκτρα

•

Ευριπίδης, Ηλέκτρα

Απόδοση

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα του μεταφραστή	9
Αισχύλος, <i>Χοηφόρες</i>	15
Σοφοκλής, <i>Ηλέκτρα</i>	73
Ευριπίδης, <i>Ηλέκτρα</i>	165

Αισχύλος

ΧΟΗΦΟΡΕΣ

(-458)

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Η αντιμετώπιση του ίδιου μύθου με τρεις διαφορετικούς τρόπους από ισάριθμους κορυφαίους δημιουργούς αποτελεί εξ ορισμού πρόκληση. Όπως έχω ήδη σημειώσει εισάγοντας την τριλογία του θηβαϊκού κύκλου του Σοφοκλή (*Ο Οιδίποδας τύραννος, Ο Οιδίποδας στον Κολωνό, Αντιγόνη*, Εκδόσεις Πατάκη, 2020), «η μεταφραστική ανάγνωση της ποίησης γίνεται μέσα από τις ποιητικές προσλαμβάνουσες που επιλέγει κάθε μεταφραστής για να δώσει τον τόνο του λόγου. Εν προκειμένω, μεταξύ ορισμένων στίχων εμφιλοχωρούν σποραδικά επεξηγήσεις ή παραπομπές σε μυθικά περιστατικά (και, γενικά, στην κρυφή φαρέτρα της φιλολογίας), ενώ παρεμβάλλονται αναφορές σε ανάλογα ποιητικά γεγονότα, χειρονομίες που κατ' αναλογίαν παραπέμπουν στη σύγχρονη ποιητική παράδοση και επιλέχτηκαν για να χρωματίσουν το φάσμα των επιλογών του μεταφραστή». Επιδίωξα, λοιπόν, να αφομοιώσω τον λόγο τους παρεμβάλλοντας στίχους σύγχρονων ποιητών παρά να τον εμφανίσω κατά τεχνητό τρόπο διαφοροποιημένο από τη σύγχρονη γλώσσα.

Περνώντας τώρα από τη γλωσσολογία στη γεωγραφία, παρατηρούμε ότι και στα τρία έργα, ασχέτως αν η δράση τους διαδραματίζεται στις Μυκήνες ή στο Άργος, ο τόπος βρέχεται από τα νερά του ποταμού Ίναχου.

Ο Χορός: σε κάθε έργο εκφράζει διαφορετικούς κόσμους στον Αισχύλο αποτελείται από αιχμάλωτες Τρωάδες που συμπάσχουν με την ηρωίδα, στον Σοφοκλή είναι Μυκηναίες που συμπαρίστανται διακριτικά, ενώ στον Ευριπίδη Αργίτισσες που

συμμετέχουν εγκάρδια. Αξιοσημείωτο ότι στον τίτλο του έργου ο Αισχύλος δεν μνημονεύει παρά τον Χορό (τις *Χοηφόρες*, όπως γίνεται συχνά στους αρχαίους ποιητές: *Ικέτιδες*, *Τραχίνιες*, *Τρωάδες*, *Εκκλησιάζουσες* κ.λπ.).

Το κεντρικό πρόσωπο: στις *Χοηφόρες*, ο ρόλος της Ηλέκτρας τελειώνει στη μέση του έργου και αναλαμβάνει ο Ορέστης. Αντιθέτως, στις δύο άλλες τραγωδίες η Ηλέκτρα πρωταγωνιστεί από την αρχή ως το τέλος· μάλιστα στον Ευριπίδη, εντέλει παντρεύεται κατά δελφική (και αδελφική) εντολή τον βουβό (επί σκηνης) ξάδελφό της, με τον οποίο φημολογείται πως απέκτησε και δύο γιους.

Η Ηλέκτρα αρχικά ονομαζόταν Λαοδίκη (έτσι έλεγαν και μια κόρη του Πριάμου και της Εκάβης) και το όνομά της άλλαξε επειδή παρέμεινε ανύπαντρη: ἄλεκτρος (αυτή που δε γνώρισε *λέκτρον*: νυφικό κρεβάτι). Σύμφωνα με άλλες μυθικές ροές, το όνομα Ηλέκτρα σχετίζεται με τη μυστηριακή λατρεία των Καβείρων: ήταν βασίλισσα της Σαμοθράκης και μητέρα της Αρμονίας, την οποία παντρεύτηκε ο φοινικικής καταγωγής Κάδμος (ιδρυτής της Θήβας και πιθανώς αδελφός της Ηλέκτρας), και έτσι η Ηλέκτρα συνδέεται και με τον «θηβαϊκό κύκλο» – μάλιστα, μία από τις επτά πύλες των Θηβών έφερε το όνομά της.

Η Ηλέκτρα, κόρη του Αγαμέμνονα (*Αγαμέμνων*: ο αλύγιστος, ο επίμονος) και της Κλυταιμίστρας, ήταν μικρότερη αδελφή της Ιφιγένειας (*Ιφιγένεια*: από σπυδαία γενιά) και μεγαλύτερη του Ορέστη· στον Σοφοκλή μνημονεύεται μία ακόμα αδελφή, η Ιφιάνασσα, και εμφανίζεται και η μικρότερη αδελφή της Χρυσόθεμη (που θα τη θυμηθεί ξαφνικά, πριν από μερικά χρόνια, ο Γιάννης Ρίτσος), η σχέση με την οποία παραπέμπει κάπως στις εντάσεις μεταξύ Αντιγόνης και Ισμήνης· το ίδιο και η εν γένει συμπεριφορά της Ηλέκτρας, η δε λατρεία της για τον Ορέστη θυμίζει και την κατά Σοφοκλή (υπερ)σύν-

δεση Αντιγόνης-Πολυνείκη. Παράλληλη και η ρητή απειλή να τη θάψουν ζωντανή σε υπόγεια φυλακή, το θέμα της υπακοής στην εξουσία κ.λπ.

Πολλά αρχαία ονόματα ίσως είναι στην πραγματικότητα *επίθετα*, που αποδίδουν ιδιότητες των προσώπων και όχι τα «πραγματικά» τους ονόματα. Το μυκηναϊκό όνομα Ορέστης (*O-re-ta*) λ.χ. σημαίνει ορεσίβιος, ενώ πιθανολογείται και εξάρτηση από το ρήμα *ῥρνυμι*: εξεγείρομαι. Ο Ορέστης είναι το κεντρικότερο πρόσωπο του σωζόμενου αρχαίου δραματολογίου.

Θα μου άρεσε να παραπέμπει στην Πύλη του Άδη, αλλά το όνομα Πυλάδης μάλλον αναφέρεται σε κάποιον πρόγονο με το όνομα Πύλος.

Ο Αίγισθος (αυτός που ανατράφηκε από αίγες) ήταν ξάδελφος της Κλυταιμ(ν)ήστρας (: διαβόητη αρχομανής ή δολοπλόκος).

Ο Ατρέας, ο Αγαμέμνωνας, ο Αίγισθος και, φυσικά, ο Ορέστης, η Ηλέκτρα, ο Πυλάδης, η Ιφιγένεια, αλλά και ο Θησέας, ο Ηρακλής και άλλοι, ων ουκ έστι αριθμός, είναι κατευθείαν απόγονοι του θεού Άρη, που συχνά κατηγορείται ως αιτία άπειρων κακών:

*Κοιτάχτε πώς ξεχύνεται το αίμα από το μίσος
κι από παντού φουσομανάει ο Πόλεμος.*

ΣΟΦΟΚΛΗΣ, *ΗΛΕΚΤΡΑ* (στ. 1384-1385)

Δ.Κ.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Ορέστης

ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑΣ

Πυλάδης

ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΤΗΣ ΦΩΚΙΑΔΑΣ, ΞΑΔΕΛΦΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΟΡΕΣΤΗ

Ηλέκτρα

ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΤΟΥ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑΣ

Υπηρέτης

Κλυταιμήςτρα

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ, ΜΗΤΕΡΑ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΡΕΣΤΗ

Παραμάνη

Αίγισθος

ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ, ΣΥΖΥΓΟΣ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑΣ

Χορός

ΑΙΧΜΑΛΩΤΕΣ ΤΡΩΑΔΕΣ

ΟΡΕΣΤΗΣ

Ερμή, του Κάτω Κόσμου αρχάγγελε,
της πατρικής μου γης προστάτη,
τώρα που επιστρέφω από την εξορία
γίνε σωτήρας μου και σύμμαχος, σε ικετεύω,

[...]

κι εδώ, πλάι στον τάφο του πατέρα μου,
του φωνάζω ν' ακούσει.

[...]

Στα νερά του Ίναχου, που μ' ανάθρεψε,
έκοψα μια τούφα απ' τα μαλλιά μου
και ακόμα λίγα, να, στη μνήμη σου, πατέρα...

[...]

Γιατί δε στάθηκα κοντά σου, να σε κλάψω πεθαμένο,
κι ούτε άπλωσα το χέρι να σ' αγγίξω όταν σε κηδεύαν.

[...]

Τι συμβαίνει; Τι είναι αυτές οι μαυροφόρες που πλησιάζουν; 10

Κι άλλο κακό βρήκε το σπίτι μας, να φανταστώ;
Ή [μήπως] έρχονται να προσφέρουν τίποτε χοές
στο μνήμα του πατέρα μου,

να ηρεμήσουν τις ψυχές στον Άδη;

Μάλλον αυτό θα είναι· και, αν δεν κάνω λάθος,
βλέπω μαζί τους και την αδελφή μου, την Ηλέκτρα,
πιγιμένη στο κλάμα. Θεέ μου, κάνε να ξεπληρώσω
τον φόνο του πατέρα μου· στάσου στο πλάι μου.

20

Πυλάδη, πάμε πιο πέρα, μήπως και μάθω
τι κάνουν ακριβώς αυτές οι χοηφόρες.

ΧΟΡΟΣ

Με στείλανε εδώ απ' το παλάτι
 [με λάδι, μέλι και κρασί], χοές να φέρω·
 οδύρομαι ασταμάτητα·
 το αίμα στάζει αυλάκι
 νωπό στα μάγουλα απ' τις νυχιές·
 η ζωή μου ολόκληρη βυθισμένη στον θρήνο.
 Κουρέλια τα λινά μου τα φορέματα,
 σκισμένα απ' τον πόνο
 και τα πέπλα που σκέπαζαν το στέρνο μου 30
 μαραζώνουν στη σκοτεινιά της δυστυχίας.

Μες στ' άγρια μεσάνυχτα,
 βαριά απ' τους ύπνους,
 ακούστηκε, πέρα, απ' τους γυναικωνίτες
 κραυγή τρόμου, να σου σηκώνεται η τρίχα,
 αλλόκοτη στριγκλιά, μέσ' απ' τα όνειρα,
 κι οι ονειρομάντεις, με του Φοίβου τη χάρη,
 το εξήγησαν, πως ήτανε βαθύ [λέει] παράπονο
 από τον Κάτω Κόσμο
 που ξαφνικά αγανάκτησε με τους φονιάδες. 40

[Κι έτσι] μ' έστειλε εδώ
 εκείνη η αθεόφοβη γυναίκα,
 ζητώντας χάρη από τη μάνα Γη, η αχάριστη,
 να διώξει το κακό από πάνω της.
 Φοβάμαι και να το πω,
 μα το χυμένο αίμα δεν ξεπλένεται!
 Κρίμα, δύστυχο σπίτι, ξεθεμελιωμένο, 50
 με το που χάθηκαν οι άρχοντες
 σκεπάστηκες μ' ανήλιαγα σκοτάδια
 – του ανθρώπου η φρίκη.

Πάει ο παλιός σεβασμός,
 ο ακλόνητος, ο απροσμάχητος,
 που γέμιζε τον νου και την ψυχή του κόσμου,
 πάει, χάθηκε· μονάχα ο φόβος απόμεινε.
 Η μόνη θεότητα που λατρεύει πια ο άνθρωπος
 [ακούει στο όνομα] ευημερία.

60

Μα η ζυγαριά της Δικαιοσύνης
 άλλους τους σκοτεινιάζει μέρα μεσημέρι, απότομα
 κι άλλους παραφυλάει στο μισοσκοτάδο
 να τους πετύχει μόλις νυχτώσει.

Από το αίμα που ρούφηξε το στόμα της Γης
 φουντώνει και πήξει η σταγόνα της εκδίκησης.
 Κι έτσι ο ένοχος βουλιάζει στα μαρτύρια
 και πλημμυρίζει μαύρη νύχτα η ενοχή του.

70

Αν της παρθένας το κρεβάτι πειραχτεί, πάει, τελείωσε·
 όσα ποτάμια και να το ξεπλύνουν, άδικος κόπος.
 Έτσι και το αίμα: δεν ξεπλένεται
 από του φονιά το ματωμένο χέρι.

Κι αφού οι θεοί μου όρισαν
 τη μοίρα της πατρίδας μου κι εμένα
 –σκλάβα [να ζω] σε ξένο τόπο
 μακριά απ' το σπίτι μου–
 θέλω δε θέλω,
 πνίγοντας μέσα μου τον πόνο και το μίσος,
 πρέπει να υπακούω σ' ό,τι πουν
 αυτοί που κυβερνάνε τη ζωή μου.

80

Μα, τότε τότε, κάτω από τα πέπλα μου βουρκώνω
 και μου παγώνει η καρδιά από τη λύπη
 όταν θα αναλογιστώ [και του Αγαμέμνονα] τη μαύρη τύχη.

Σοφοκλής

ΗΛΕΚΤΡΑ

(Άγνωστη χρονολογία συγγραφής:
μάλλον μεταξύ -420/410)

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Παιδαγωγός
ΤΟΥ ΟΡΕΣΤΗ

Ορέστης
ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑΣ

Πυλάδης
ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΤΗΣ ΦΩΚΙΔΑΣ, ΞΑΔΕΛΦΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΟΡΕΣΤΗ (ΒΟΥΒΟ ΠΡΟΣΩΠΟ)

Ηλέκτρα
ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΤΟΥ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑΣ

Χρυσόθεμη
ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑΣ

Κλυταιμήςτρα
ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ, ΜΗΤΕΡΑ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΑΣ, ΤΟΥ ΟΡΕΣΤΗ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΥΣΟΘΕΜΗΣ

Αίγισθος
ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ, ΣΥΖΥΓΤΟΣ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑΣ

Χορός
ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΥΚΗΝΕΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Τώρα, βλέπεις μπροστά στα μάτια σου
όσα λαχταρούσες, Ορέστη:
το παλιό Άργος, που σου έλειψε,
το άλσος της Ιώς, [της κόρης του ποταμού Ίναχου]
που την τρέλανε η μύγα,
και να εδώ, η αγορά του Απόλλωνα,
που η λάμψη του σβήνει το λυκόφως·
[για δεξ] εκεί, στ' αριστερά, ο περίφημος ναός της Ήρας·
οπότε φτάσαμε, όπως βλέπεις, στις πολύχρυσες Μυκήνες
και στο ματωμένο ανάκτορο που στοίχειωσαν οι Ατρείδες. 10
Όταν σκοτώσαν τον πατέρα σου,
εδώ ήταν που σ' εμπιστεύτηκε σ' εμένα
η μεγαλύτερη αδελφή σου, να σε γλιτώσω,
και σε ανάθρεψα, να μεγαλώσεις
και να εκδικηθείς τον φόνο του Αγαμέμνονα,
που ήταν κάποτε αρχηγός στην εκστρατεία της Τροίας.
Και τώρα, Ορέστη, κι εσύ καλέ μου Πυλάδη,
να κάτσουμε και να σκεφτούμε στα γρήγορα
τι πρέπει να γίνει, γιατί του ήλιου
έλαμψε το φως κι άρχισε να ξυπνάει τα πουλιά
που έπιασαν κιάλας το πρωινό τους τραγούδι
καθώς σβήνουν της μαύρης νύχτας οι αστερισμοί.
Πριν αρχίσει λοιπόν να πηγαινοέρχεται ο κόσμος, 20
πάρτε μια απόφαση, γιατί στο σημείο που βρισκόμαστε
δε σηκώνει καθυστέρηση· είναι ώρα για δράση.

ΟΡΕΣΤΗΣ

Δεν περνάει στιγμή που να μη μου δίνεις
αποδείξεις της πίστης σου,
γι' αυτό και σε θεωρώ τον πιο στενό μου φίλο.
Όπως το άλογο, [αν είναι] καλής ράτσας,

κι όταν γεράσει ακόμα κρατάει στα δύσκολα
 την αλκή του και ορθώνει τ' αυτί,
 έτσι κι εσύ, όχι μονάχα μας ενθαρρύνεις
 μα με συντρέχεις πρώτος απ' όλους.
 Άκου, τώρα, το σχέδιό μου, 30
 κι αν κάτι δε σου φαίνεται σωστό, διόρθωσέ με:
 τότε που πήγα στο μαντείο της Πυθίας,
 θέλοντας να μάθω με τι τρόπο θα εκδικηθώ
 τους φονιάδες του πατέρα μου,
 ο Φοίβος μου έδωσε χρησμό που έλεγε
 να βρω μονάχος μου το δίκιο μου,
 σκοτώνοντας και ξεγελώντας
 χωρίς στρατό και ασπίδες,
 μα βασισμένος στα δυο μου χέρια μόνο.
 Με τη δύναμη αυτού του χρησμού, λοιπόν,
 κοίτα να μπεις, με την πρώτη ευκαιρία, στο παλάτι 40
 και μάθε να μας πεις με κάθε λεπτομέρεια
 τι συμβαίνει εκεί μέσα. Τόσα χρόνια που πέρασαν
 κι έτσι που άσπρισες κι εσύ
 δεν υπάρχει φόβος να σε αναγνωρίσουν.
 Οπότε, τους λες πως είσαι ξένος από τη Φωκίδα
 και πως σ' έστειλε ο Φανοτέας,
 που είναι φίλος καλός και σύμμαχός τους,
 κι ότι φέρνεις την είδηση πως ο Ορέστης
 σκοτώθηκε σε ατύχημα
 καθώς έτρεχε στους Πυθικούς αγώνες
 και κατρακύλησε απ' το άρμα του στους τροχούς. 50
 Αυτό να πεις· (μπορείς να πάρεις και όρκο αν χρειαστεί)
 κι εμείς, έτσι όπως μας όρισε ο θεός,
 πρώτα θα πάμε να τιμήσουμε το μνήμα του πατέρα μου
 με σπονδές και με μια τούφα μαλλιά που θα κόψω
 από το κεφάλι μου

κι ύστερα θα ξανάρθουμε εδώ
να πάρουμε κείνο το χάλκινο αγγείο
που κρύψαμε εκεί στους θάμνους, όπως ξέρεις.
Κι έτσι θα καταπιούν το παραμύθι
πως κάηκε το σώμα μου κι έγινε στάχτη.
Και τι, θα στενοχωρηθώ πως τάχα έχω πεθάνει
αφού θα είμαι ζωντανός και θα με περιμένει δόξα;
Πιστεύω πως τίποτα δεν είναι κακό αν αποδειχτεί
ωφέλιμο.

60

Έχω ακούσει για πολλούς σοφούς που πέθαναν, δήθεν,
μα όταν ξαναγύρισαν στο σπίτι τους
τους περίμεναν δόξες και τιμές.
Έτσι κι εγώ μ' ένα ψέμα θα εμφανιστώ ζωντανός
σαν άστρο λαμπερό μπρος στους εχθρούς μου.

Εσείς, των προγόνων μου χώματα κι εσείς θεοί αυτού του
τόπου,

να με υποδεχτείτε με χαρά στο τέλος της διαδρομής
το ίδιο κι εσύ, σπίτι μου πατρικό. Για χάρη σου ήρθα,
και με τη χάρη τους θέλω να σ' εξαγνίσω.

70

Ας μη φύγω απ' αυτό το μέρος ντροπιασμένος
μα δώστε μου ξανά τα αρχαία μας πλούτη
ώστε να ξαναλάμψει η γενιά μας.

Εγώ, αυτά είχα να πω. Τώρα σειρά σου, φίλε μου παλιέ,
να κάνεις από την πλευρά σου αυτό που πρέπει.

Πάμε κι εμείς· ήρθε η κατάλληλη στιγμή,
αυτή η στιγμή που περιμένει κάθε άνθρωπος
για να προχωρήσει.

ΗΛΕΚΤΡΑ

Δυστυχία μου!

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Ορέστη, σα να μου φάνηκε πως άκουσα κάποια υπηρέτρια
πίσω απ' την πόρτα να στενάζει.

ΟΡΕΣΤΗΣ

Λες να 'ναι η καημένη η Ηλέκτρα;
Δε στεκόμαστε εδώ ν' ακούσουμε γιατί θρηνεί;

80

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Καλύτερα όχι. Πάνω απ' όλα πρέπει, λέω,
να πειθαρχήσουμε στην εντολή του Απόλλωνα
ξεκινώντας ιεραρχικά
με τη σπονδή στον τάφο του πατέρα σου,
οπότε θα εξασφαλίσουμε
νίκη και επιτυχία στον σκοπό μας.

ΗΛΕΚΤΡΑ

Φως λαμπερό,
που μοιράζεσαι σταλιά σταλιά τη γη με τον αέρα
πόσες φορές δε μ' άκουσες
την ώρα που αργοσβήνουν τα σκοτάδια
να πλαντάζω στο κλάμα και να χτυπιέμαι
ώσπου να τρέξει στο στήθος μου αίμα.
Μέσα σ' αυτά τα αφόρητα δωμάτια
τα θλιβερά ξενύχτια μου ξέρουν πολύ καλά
τι θα πει σκοτεινό κρεβάτι
και ξέρουνε τα κλάματα που έχω ρίξει για τον πατέρα μου,
που δεν τον κατάπτε το σκοτάδι του Άρη
εκεί μακριά, στα μέρη των βαρβάρων,
παρά εδώ, η μάνα μου, με τον αγαπητικό της, τον Αίγισθο,
του έσκισαν φρικτά το κεφάλι με το τσεκούρι
όπως οι ξυλοκόποι τη βασιλική βελανιδιά.

90

Και μόνο εγώ σε θρήνησα 100
 κι άλλη καμιά, πατέρα,
 που έτσι άδικα και ύπουλα σε σκότωσαν.
 Όχι, ποτέ μου, όσο θα λάμπουνε οι καταιγίδες των άστρων
 κι όσο θα βλέπω το φως της μέρας,
 στιγμή δε θα πάψω να κλαίω και να σε θρηνώ
 και σαν της αηδόνας που της άρπαξαν τα πουλάκια
 θ' ακούγονται τα βογκητά μου ν' αντηχούν
 στις εξώπορτες του πατρικού μας και θα λένε:
 Εσύ, κατοικία του Άδη και της Περσεφόνης, 110
 εσύ, Ερμή του Κάτω Κόσμου, βλοσυρή Κατάρα,
 κι εσείς, σεβαστές θυγατέρες θεών, Ερινύες,
 που σκεπάζετε με τις φτερούγες σας τους
 αδικοσκοτωμένους
 κι όσους άδικα έχασαν τον ύπνο τους,
 ελάτε να προλάβετε, πάρτε το αίμα πίσω του πατέρα μου,
 στείλτε τον αδελφό μου,
 γιατί μονάχη δεν αντέχω πια
 φορτωμένη της λύπης το ασήκωτο βάρος. 120

Ευριπίδης

ΗΛΕΚΤΡΑ

(-413)

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Αγρότης

ΣΥΖΥΓΟΣ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΑΣ

Ηλέκτρα

ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΤΟΥ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΗΤΡΑΣ

Ορέστης

ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΗΤΡΑΣ

Πυλάδης

ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΤΗΣ ΦΩΚΙΔΑΣ, ΞΑΔΕΛΦΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣ ΤΟΥ ΟΡΕΣΤΗ (ΒΟΥΒΟ ΠΡΟΣΩΠΟ)

Γέρος

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΤΟΥ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ ΠΟΥ ΦΥΓΑΔΕΥΣΕ ΤΟΝ ΟΡΕΣΤΗ

Αγγελιαφόρος

Κλυταιμήστρα

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ, ΜΗΤΕΡΑ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΡΕΣΤΗ

Διόσκουροι

ΘΕΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ ΤΗΣ ΚΛΥΤΑΙΜΗΤΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ [ΩΡΑΙΑΣ] ΕΛΕΝΗΣ

Χορός

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΓΟΣ

ΑΓΡΟΤΗΣ

Από δω, από αυτά εδώ τα χώματα
του πανάρχαιου Άργους,
που βρέχουν τα νερά του Ίναχου,
ξεκίνησε κάποτε, ο μέγας Αγαμέμνονας,
με χίλια καράβια, να πολεμήσει στα μέρη της Τροίας.
Κι αφού γκρέμισε από τον θρόνο του τον Πρίαμο,
τον βασιλιά της, και κυριέυσε
την περίφημη πόλη του Δάρδανου,
ξαναγύρισε εδώ, στο Άργος, και ψηλά στους ναούς
κρέμασε άπειρα λάφυρα των βαρβάρων.
Κι εκεί, καλά τα πήγε· όμως εδώ, στο σπίτι του,
η πλεκτάνη της γυναίκας του, της κόρης του Τυνδάρεου,
και το χέρι του Αίγισθου, τον σκότωσαν.
Και έτσι χάθηκε, έχασε τα αρχαία σκήπτρα
του Τάνταλου, και στη θέση του τώρα
βασιλεύει ο γιος του Θυέστη [του φονιά], ο Αίγισθος 10
κι ο οποίος μάλιστα παντρεύτηκε την Κλυταιμίστρα.

[Ο Αγαμέμνονας], φεύγοντας για την Τροία,
είχε αφήσει δυο παιδιά στο σπίτι·
ένα αγόρι, τον Ορέστη, κι ένα κορίτσι, την Ηλέκτρα·
τον Ορέστη, για να τον γλιτώσει απ' τον Αίγισθο,
τον φυγάδευσε ο γερο-παιδαγωγός του πατέρα του
και τον έστειλε στον [θείο του, τον βασιλιά] Στρώφιο,
να τον αναθρέψει στη Φωκίδα.
Η Ηλέκτρα μεγάλωνε στο πατρικό τους·
όταν έφτασε ο καιρός της κι άρχισε ν' ανθίζει, 20
τη ζητούσαν τα καλύτερα παλικάρια της Ελλάδας.
Ο Αίγισθος, όμως, την κρατούσε κλειδωμένη μέσα
γιατί φοβόταν πως έτσι και πάρει κανένα αρχοντόπουλο
δεν αποκλείεται να γεννήσει παιδιά που θα εκδικηθούν

[κάποια στιγμή] τον φόνο του Αγαμέμνονα.
 Και, σα να μην έφτανε αυτό, τρέμοντας στην ιδέα
 μήπως και κάνει στα κρυφά παιδί με κάποιον άρχοντα,
 πήρε απόφαση να τη σκοτώσει. Πώς γλίτωσε;
 Την έσωσε από τα χέρια του Αίγισθου η μάνα της, –
 μάλιστα–,
 γιατί [μπορεί να] σκότωσε τον άντρα της, η άκαρδη,
 φοβόταν, όμως, πως δε θα της το συχωρούσαν
 να σκοτώσει και τα παιδιά της. 30
 Οπότε τι σκαρφίζεται ο Αίγισθος; Τάζει χρυσάφι
 σ' όποιον σκοτώσει τον γιο του Αγαμέμνονα
 που είχε ξεφύγει απ' αυτόν τον τόπο
 και παντρεύει την Ηλέκτρα μ' εμένα
 που έχω μεν προγόνους [γνήσιους] Μυκηναίους
 (ήταν σπουδαία γενιά, μα το θεό, μα φτώχυνε
 και ξέπεσε).
 παντρεύοντάς την, όμως, με φτωχό, δε θα 'χει φόβο·
 ενώ, αν την έπαιρνε άρχοντας, 40
 μπορεί να ξυπνούσε ο φόνος του Αγαμέμνονα
 και να 'πεφτε τιμωρία βαριά στου Αίγισθου [το κεφάλι].

Τώρα, εγώ, [την Ηλέκτρα]
 –μάρτυς μου η Αφροδίτη–
 ποτέ μου δεν την ακούμπησα σαν άντρας
 στο κρεβάτι της· κορίτσι είναι ακόμα.
 Ντρέπομαι, εγώ, ένας ταπεινός,
 να προσβάλω κόρη τέτοιων αρχόντων.
 Στεναχωριέμαι μόνο για τον καημένο τον Ορέστη
 –που είναι, κατά κάποιον τρόπο, συγγενής μου–,
 γιατί έτσι κι έρθει κάποτε στο Άργος
 θα βρει την αδελφή του κακοπαντρεμένη.
 Τώρα, όποιος με θεωρεί ανόητο, που έβαλα στο σπίτι μου

τέτοιο κορίτσι και δεν το αγγίζω, 50
 του λέω πως ανόητος είναι
 όποιος μετρά την αρετή με λάθος μέτρο.

ΗΛΕΚΤΡΑ

Άστρα χρυσά ανάβει η μαύρη νύχτα
 και τη διασχίζω με το σταμνί αυτό στον ώμο
 πηγαίνοντας να το γεμίσω στο ποτάμι
 όχι γιατί έχω [καμιά] τέτοια υποχρέωση,
 μα για να δείξω στους θεούς το θράσος του Αίγισθου
 και για να φτάσει στα ουράνια ο θρήνος μου
 για τον πατέρα.

Γιατί εκείνη η μάνα μου, η φριχτή κόρη του Τυνδάρεου, 60
 μ' έδιωξε από το σπίτι για το χατίρι του καλού της·
 του 'κανε μάλιστα κι άλλα παιδιά
 ώστε ο Ορέστης κι εγώ να περάσουμε σε δεύτερη μοίρα.

ΑΓΡΟΤΗΣ

Μην κουράζεσαι για μένα, καημενούλα μου,
 σου φτάνουν τα δικά σου, τέτοιας γενιάς κορίτσι.
 Αφού σ' το λέω, παράτα τα.

ΗΛΕΚΤΡΑ

Σε λογαριάζω δικό μου άνθρωπο,
 γιατί μου στάθηκες σαν τον θεό στα βάσανά μου.
 Μεγάλη τύχη να βρεθεί κάποιος
 να σε παρηγορεί στη συμφορά, όπως εγώ βρήκα εσένα. 70
 Γι' αυτό θέλω, από μόνη μου, όσο γίνεται,
 να σε αλαφρώνω από τα βάρη
 για να μπορείς κι εσύ να τα αντέχεις ευκολότερα.
 Έξω έχεις τόσες δουλειές να κάνεις· το σπίτι,
 τουλάχιστον, άσε να το φροντίζω εγώ.

Είναι χαρά να γυρίζει ο άλλος από τα χωράφια
και να τα βρίσκει όλα όπως πρέπει.

ΑΓΡΟΤΗΣ

Ε, αφού το θέλεις, πήγαινε· άλλωστε
δεν είναι και πολύ μακριά η πηγή.
Εγώ, με το που θα ξημερώσει
θα ζέσω τα βόδια στο χωράφι να σπείρω.
[Διότι, δυστυχώς,] όσο και να παρακαλās τους θεούς 80
αν δε δουλέψεις σκληρά δεν τα βγάζεις πέρα.